

Dosežki, izzivi in glavni rezultati v letu 2018

Pomembni poudarki iz letnega poročila direktorice

Pregled vsebuje izbor ključnih dejavnosti v letu 2018 in nikakor ne predstavlja celotnega obsega dela centra ECDC in vseh njegovih dosežkov v tem letu. Podroben pregled vseh dejavnosti centra ECDC, njegovih organizacijskih in upravnih struktur ter delovnega načrta je na voljo v celotni različici letnega poročila.

<https://ecdc.europa.eu/en/publications-data/annual-report-director-2018>

Predlog navedbe vira:

Evropski center za preprečevanje in obvladovanje bolezni. Dosežki, izzivi in glavni rezultati v letu 2018 – pomembni poudarki iz letnega poročila direktorice. Stockholm: ECDC; 2019.

ISBN 978-92-9498-370-1 (PDF), 978-92-9498-351-0 (tiskana različica)

ISSN 2529-6159 (PDF), 2529-6221 (tiskana različica)

doi 10.2900/883894 (PDF), 10.2900/756091 (tiskana različica)

Kataloška številka TQ-AX-19-001-SL-N (PDF), TQ-AX-19-001-EN-C (tiskana različica)

© Evropski center za preprečevanje in obvladovanje bolezni, 2019

Vse slike © ECDC, razen slik iStock (stran 14, zgoraj) in slik z nekomercialnimi licencami (cc) Creative Commons (CC BY-NC 4.0) naslednjih uporabnikov spletnega mesta Flickr.com: Nathan Reading (strani 6 in 10, zgoraj levo); Judy Gallagher (stran 8, zgoraj); Tom Schwan, Robert Fischer in Anita Mora, Nacionalni inštitut za alergije in nalezljive bolezni, Nacionalni inštitut za zdravje (stran 8, spodaj); Alan Glover (stran 10, spodaj); Jon Southcoasting (stran 12/13); Shaury Nash (stran 24/25).

Reprodukcija je dovoljena z navedbo vira.

Fotografije v tej publikaciji so avtorsko zaščitene in se brez izrecnega dovoljenja imetnika avtorskih pravic ne smejo uporabljati za druge namene kot za to publikacijo.

Dosežki, izzivi in glavni rezultati v letu 2018

Pomembni poudarki iz letnega poročila direktorice

Vsebina

Predgovor.....	3
Uvod	3
ECDC – Evropska agencija za javno zdravje	5
Evropski pristop k spremljanju bolezni	5
Programi centra ECDC na področju bolezni: spremljanje epidemiologije bolezni	7
Bakterije, odporne proti antibiotikom, in naraščajoče zdravstveno breme v Evropi	7
Kaj je vektor? In ali me lahko okuži?	9
„Zavri, olup, skuhaj, umij ali pa pozabi“ včasih preprosto ni dovolj	11
Preprečevanje okužb z virusom HIV: profilaksa pred izpostavljenostjo	13
Cepivo za vsako sezono	15
Ali lahko nadzorujemo latentno tuberkulozo?	17
Največja zgodba o uspehu doslej	19
Pristop do javnega zdravja v Evropi, ki temelji na dejstvih	21
Spremljanje bolezni	21
Obveščanje o epidemijah	21
Pripravljenost	23
Odzivanje	23
Znanstveno svetovanje	23
Mikrobiologija	25
Povezovanje z evropsko javnozdravstveno skupnostjo	27
Usposabljanje in podpora državam	27
Obveščanje o javnozdravstvenih zadevah	28
Center ECDC v številkah	29

Predgovor predsednice upravnega odbora

Kot novoizvoljena predsednica upravnega odbora ECDC z veseljem predstavljam letno poročilo direktorice za leto 2018. Center ECDC je skozi vse leto podpiral države članice in Evropsko komisijo s:

- pripravo 35 hitrih ocen tveganj, ki so prispevale k obvladovanju tveganj na ravni EU in posameznih držav;
- uvedbo nove različice sistema zgodnjega obveščanja in odzivanja (EWRIS), ki izpolnjuje vse zahteve Sklepa št. 1082/2013/ES; in
- objavo novega poročila EULabCap, ki kaže, da se razlike v zmogljivosti in učinkovitosti med laboratoriji v različnih državah članicah hitro zmanjšujejo.

Center ECDC je objavil tudi številna spletna orodja, ki državam pomagajo pri obdelavi prispevkov na podlagi dokazov in oblikovanju politik. Med njimi so načrtovalnik cepljenja, programska oprema za modeliranje, zemljevidi razvijajočih se razmer, interaktivni atlas bolezni, zbirke podatkov o boleznih in več dokumentov s smernicami.

V letu 2018 je upravni odbor sprožil tretje neodvisno zunanje ocenjevanje centra, ki zajema obdobje 2013–2017. Ocenjevanje, ki ga izvaja zunanji izvajalec, nadzoruje usmerjalni odbor upravnega odbora. Končno poročilo bo predvidoma pripravljeno proti koncu letošnjega leta.

Ob pogledu na občudovanja vredne dosežke centra se resnično veselim naslednjih dveh let na čelu upravnega odbora. Za ECDC bo to zanimivo obdobje, med katerim bomo dobili rezultate zunanjega ocenjevanja in novo dolgoročno strategijo. Upravni odbor bo še naprej v središču razprav, saj bo spremljal te spremembe ter skrbel, da bo center ECDC uresničil svoje poslanstvo in bo naloge izvajal skladno s pogoji iz njegove uredbe o ustanovitvi.

Dr. Anni-Riitta Virolainen-Julkunen
Predsednica upravnega odbora centra ECDC
5. marec 2019

*Na vrhu levo in na sredini: Stavba centra ECDC v Solni na Švedskem
Zgoraj desno: Nekdanji sedež centra ECDC
Na sredini desno: Odsevi mimoidočih na steklenih vhodnih vratih
Spodaj: Mednarodno srečanje v glavni konferenčni dvorani
centra ECDC*

Uvod direktorice

V začetku aprila 2018 se je center ECDC preselil v sodoben objekt v soseski Solna-Frösunda v neposredni bližini Stockholma. Naša logistična enota se je resnično izkazala, zato smo se na novo okolico hitro navadili.

Poleg fizične selitve smo sprejeli tudi nekaj odločitev, ki bodo močno vplivale na prihodnost centra ECDC:

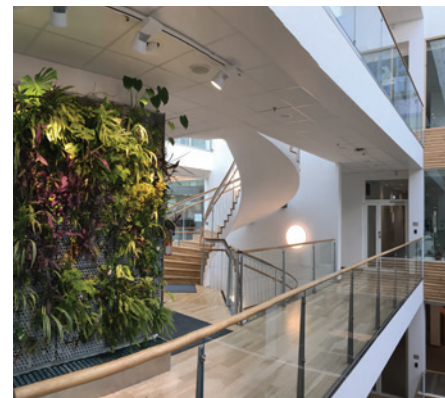
- Začeli smo pripravljati dolgoročno strategijo centra ECDC za obdobje 2021–2027.
- Z deležniki smo razpravljali o dveh novih in vznemirljivih projektih: *e-zdravju ter digitalnih tehnologijah in predvidevanjih*.
- S pobudo *Naslednja generacija centra ECDC* bo ta dobil novo organizacijsko shemo.
- Uprava je sprožila tretje zunanje ocenjevanje centra ECDC, ki zajema obdobje 2013–2017.

V letu 2018 smo naše delo jasno osredotočili na tri prednostna področja:

- cepljenje – Center ECDC je Evropski komisiji predložil znanstvene dokaze za novo priporočilo Sveta o boleznih, ki jih je mogoče preprečiti s cepljenjem.
- protimikrobna odpornost – V novi raziskavi smo ocenili, da bakterije, odporne proti protimikrobnim zdravilom, vsako leto ubijejo 33 000 Evropejcev; poleg tega protimikrobna odpornost v Evropi povzroči približno milijardo evrov stroškov na leto.
- cilji Združenih narodov za trajnostni razvoj – Na področju spremljanja bolezni je center ECDC svoje naloge spremljanja uskladil s cilji ZN; dobri primeri te uskladitve so spremljanje širjenja virusa HIV, hepatitisa in tuberkuloze.

Septembra 2018 je center ECDC nastopil mandat kot predsednik mreže agencij EU. To nam je ponudilo dobrodošlo priložnost za najrazličnejšo izmenjavo znanja s sestrskimi agencijami in nam pomagalo uskladiti naše procese, kar našemu vsakodnevnemu delu prinaša otipljive koristi.

Dr. Andrea Ammon
Direktorica centra ECDC
5. marec 2019

ECDC – Evropska agencija za javno zdravje

Evropski center za preprečevanje in obvladovanje bolezni (ECDC), ustanovljen leta 2005 s sedežem v Stockholmu na Švedskem, je del mreže agencij EU. Te agencije opravljajo tehnične in znanstvene naloge, ki institucijam EU pomagajo pri sprejemanju odločitev in izvajanju politik. Agencije EU so decentralizirani organi, prisotni v skoraj vseh državah članicah EU.

Med naloge centra ECDC spada spremljanje skoraj 60 nalezljivih bolezni, od okužb z virusom HIV in aidsa do redkih zoonotskih bolezni. Poleg tega spodbuja cepljenje, proučuje vedenjske navade, ki vplivajo na zdravje, skrbi za kakovost laboratorijev po Evropi, usposablja javnozdravstvene epidemiologe iz vse Evrope ter obvešča ciljno občinstvo o vseh vidikih nalezljivih bolezni.

Konec leta 2018 je bilo v centru ECDC zaposlenih 267 stalnih uslužbenecv, ki se ukvarjajo s področji spremljanja bolezni, odkrivanja izbruhov bolezni, znanstvenega svetovanja, informacijske tehnologije, obveščanja in upravnih zadev.

Evropski pristop k spremljanju bolezni

Center ECDC uporablja in vzdržuje tri glavne sisteme za spremljanje nalezljivih bolezni po Evropi. Vsak sistem je namenjen določenemu področju obvladovanja

bolezni: EWRS (sistem zgodnjega obveščanja in odzivanja), EPIS (sistem za obveščanje o epidemijah) in TESSy (sistem za spremljanje in statistiko bolezni).

- Sistem zgodnjega obveščanja in odzivanja (EWRS), ki je bil v letu 2018 v celoti preoblikovan, je zaupni sistem, ki državam članicam in Evropski komisiji omogoča izmenjavo informacij o nevarnostih za zdravje, ki bi lahko vplivale na EU, ter usklajevanje ukrepov za odzivanje, potrebnih za zaščito javnega zdravja. V letu 2018, ki ga je zaznamovalo več hudih izbruhov ošpic, je sistem znova dokazal svojo vrednost kot pomembna služba za obveščanje.
- Sistem za obveščanje o epidemijah (EPIS) je varna spletna komunikacijska platforma, ki znanstvenikom in strokovnjakom za javno zdravje omogoča izmenjavo epidemioloških informacij.
- Evropski sistem za spremljanje bolezni (TESSy) je zelo obsežen sistem za zbiranje podatkov o boleznih. Države članice EU/EGP redno pošiljajo svoje nacionalne podatke o nalezljivih boleznih, ki se zabeležijo v tem sistemu. Na podlagi teh podatkov lahko obiskovalci spletnega atlasa za spremljanje nalezljivih bolezni, ki ga upravlja center ECDC, pridobijo posodobljena poročila o spremljanju stanja in interaktivne zemljevide.

Center ECDC poleg tega podpira delo Evropske komisije in držav članic v Odboru EU za zdravstveno varnost, ki deluje kot svetovalna skupina za zdravstveno varnost na evropski ravni.

*Zgoraj levo: Plapolajoče zastave EU nad centrom ECDC
Zgoraj desno: Pogled z avtoceste na novo stavbo centra ECDC
Na sredini desno: Zelena in svetla notranjost
Spodaj: Vsakodnevno srečanje za okroglo mizo, ki ga gosti skupina za obveščanje o epidemijah*

Komplet za zaznavanje kompleta o *Klebsiella pneumoniae* karbapenemazi KPC-1. Odpornost gramnegativnih bakterij bi v prihodnjih nekaj letih lahko izjemno otežila zdravljenje. Farmacevtske družbe trenutno ponujajo zelo malo rešitev za boj proti tem organizmom.

Programi centra ECDC na področju bolezni: spremljanje epidemiologije bolezni

Znanstveniki centra ECDC, ki razpolagajo s podatki o skoraj 60 boleznih in zdravstvenih temah, denimo protimikrobni odpornosti, iz vseh držav članic EU, lahko izdelajo podrobno sliko sedanjih (in preteklih) epidemioloških razmer v Evropi. Center spremlja

trende bolezni ter predlaga ukrepe za njihovo obvladovanje in preprečevanje izbruhov. Njegovo delo na področju bolezni je razdeljeno na „programe za posamezne bolezni“.

Bakterije, odporne proti antibiotikom, in naraščajoče zdravstveno breme v Evropi

Protimikrobna odpornost in okužbe, povezane z zdravstveno oskrbo (program ARHAI). Ko je center ECDC začel pripravljati novo študijo za oceno zdravstvenega bremena, ki ga povzročajo okužbe z bakterijami, odpornimi proti antibiotikom, v EU/EGP, so njegovi strokovnjaki pregledali najnovejše evropske zbirke podatkov, jih preverili z vidika kakovosti in pripravili precej konzervativno oceno. Študija je pripeljala do srhljive ugotovitve, da so okužbe z bakterijami, odpornimi proti antibiotikom, vsako leto neposreden vzrok za smrt približno 33 000 Evropejcev. Številne od teh okužb so bolnišnično pridobljene.

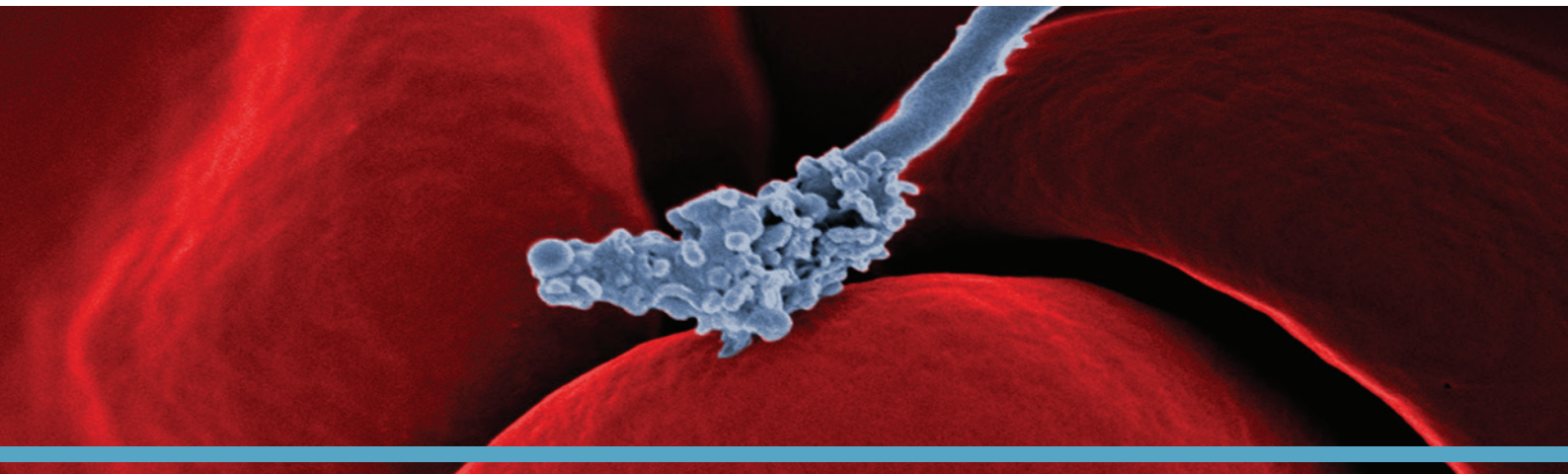
Dve raziskavi, objavljeni na evropski dan ozaveščanja o antibiotikih v letu 2018, kažeta, da se razširjenost okužb, povezanih z zdravstveno oskrbo, in uporaba protimikrobnih zdravil med državami močno razlikujeta. Širša slika je še bolj zaskrbljujoča: glede na 8,9 milijona primerov, do katerih pride vsako leto v

bolnišnicah in ustanovah za dolgotrajno oskrbo, se Evropa spopada z ogromno težavo.

Vsak tretji bolnik v EU vsak dan prejme najmanj eno protimikrobno učinkovino. Vsa ta zdravila niso dejansko medicinsko potrebna, zato njihovo predpisovanje prispeva k širjenju protimikrobne odpornosti. Center ECDC je za razrešitev tega vprašanja organiziral konferenco, ki se jo je udeležilo več mrež za spremljanje bolezni, tj. 300 predstavnikov držav članic.

Vse leto so strokovnjaki centra obiskovali sodelavce v Bolgariji, na Norveškem in v Združenem kraljestvu, da bi razpravljali o vprašanih protimikrobne odpornosti.

Center ECDC je še vedno ključni akter v čezatlantski delovni skupini za protimikrobno odpornost ter je sodeloval v skupnem ukrepu EU na področju protimikrobne odpornosti in okužb, povezanih z zdravstveno oskrbo. Te dejavnosti so podrobno predstavljene na njegovem spletišču.

Kaj je vektor? In ali me lahko okuži?

Novonastale in vektorsko prenosljive bolezni (program EVD). Izraz „vektor (prenašalec) bolezni“ po navadi označuje členonožce (komarje, muhe, flebotome, uši, bolhe, klope in pršice), ki so nosilci kužnih mikroorganizmov in jih prenašajo na druge žive organizme.

Ena takih bolezni je zahodnonilska vročica; povzroča jo virus, ki ga običajno prenašajo okuženi komarji. V primerjavi z razmerami pred samo nekaj leti je število primerov zahodnonilske vročice močno naraslo. Leta 2018 je center ECDC spremljal največji dozdajšnji izbruh virusa zahodnonilske vročice v Evropi. Evropske države so v letu 2018 poročale o več kot 2000 lokalno prenesenih okužbah ljudi – to število zlahka preseže skupno število primerov v sedmih letih pred tem (1 832 primerov).

Na spletišču centra ECDC so na voljo tedensko ažurirani podatki in zemljevidi okužb z virusom zahodnonilske vročice v Evropi; center objavlja tudi zemljevide o razširjenosti različnih vrst komarjev, klopov in flebotomov, ki so prenašalci bolezni na ljudi in živali. Po pilotni študiji v letu 2017 je bila leta 2018 izvedena terenska študija strategij za nadzorovanje vektorja zahodnonilske vročice v Evropi. Poleg tega so bile opravljene tri terenske študije nadzorovanja invazivnih komarjev; ti komarji lahko prenašajo patogene, ki povzročajo dengo, čikenganjo in ziko.

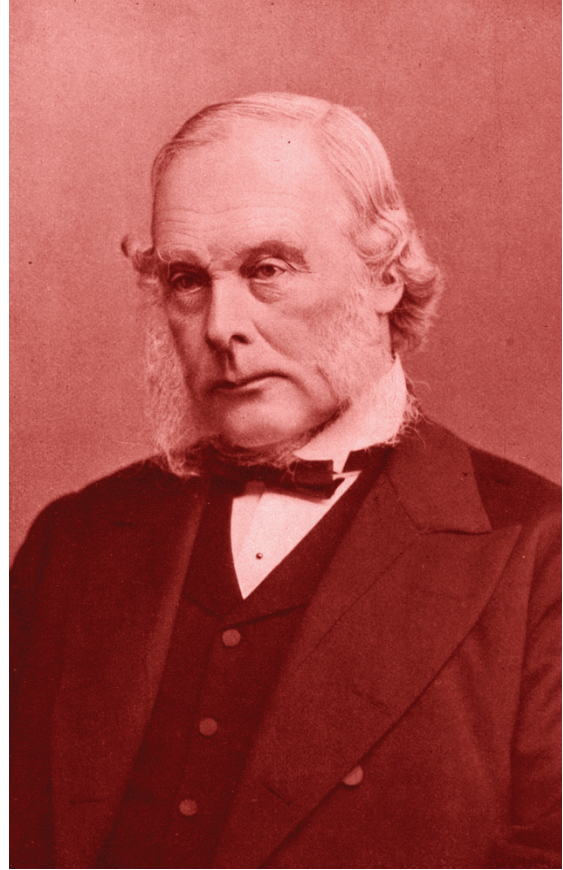
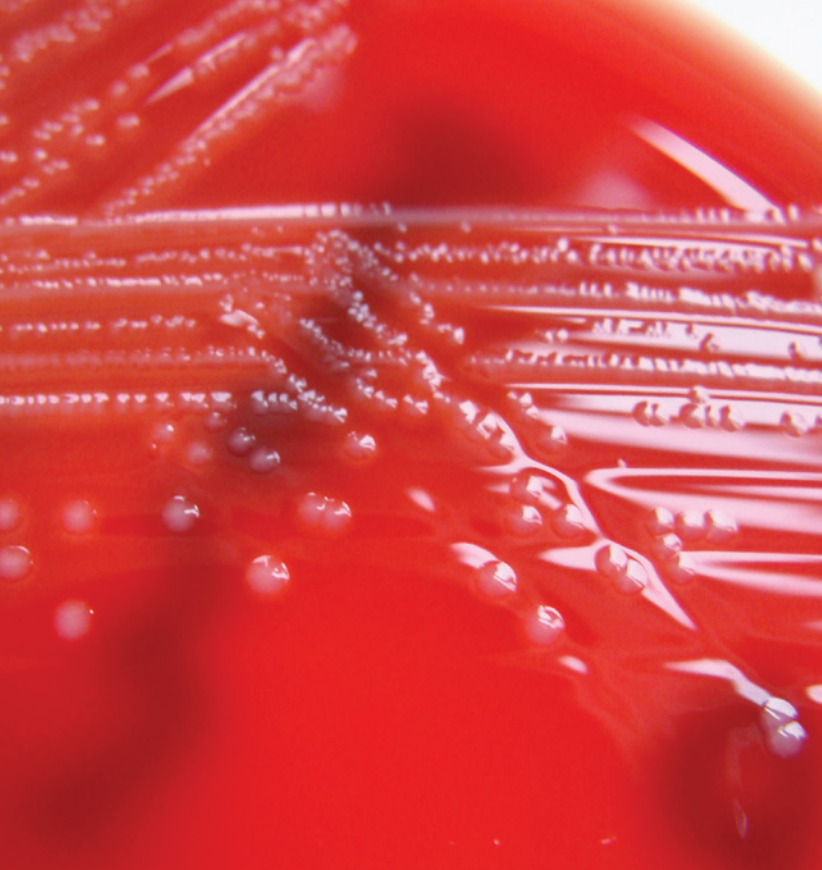
Po dolgih letih s samo nekaj prijavljenimi primeri se je denga vrnila v Evropo – v zadnjih treh letih so poročali o več kot 3 000 primerih. Večina primerov je bila uvoženih, vendar je na območjih, kjer so prisotni okuženi tigrasti komarji (rod *Aedes*), mogoč lokalni prenos: v začetku oktobra 2018 so v EU potrdili devet primerov avtohtone denge: tri v Španiji in šest v Franciji (v treh ločenih izbruhih).

Center ECDC je skupaj z Evropsko agencijo za varnost hrane (EFSA) nadaljeval z zbiranjem podatkov o členonožcih (žuželkah in bližnjih sorodnikih), ki so vektorji za človeške in živalske bolezni, ter na svojem spletišču objavljal posodobljene zemljevide vektorjev, ki kažejo njihovo razširjenost in napredovanje v Evropi.

Pozoren je tudi na tveganja zaradi bolezni, ki doslej niso povzročile izbruhov v Evropi. Pripravil je denimo več hitrih ocen tveganja v zvezi z izbruhi ebole v Afriki: ali obstaja nevarnost uvoza, ali so evropski državljani v nevarnosti? Leta 2018 je bil odgovor pomirjujoč „Ne“.

Zgoraj levo: Vsi komarji niso prenašalci bolezni

Spodaj: Bakterije borelije. Povratna borelijska vročica je vektorsko prenosljiva bolezen, za katero so značilne ponavljajoča se visoka vročina, mišične bolečine in slabost. Bolezen se prenaša z ugrizi uši ali mehkih klopov; v Evropi je prisotna v nekaterih delih Sredozemlja.

„Zavri, olupi, skuhaj, umij ali pa pozabi“ včasih preprosto ni dovolj

Bolezni, ki se prenašajo s hrano in vodo, ter zoonoze (program FWD). EPIS-FWD je informacijski sistem centra ECDC za obveščanje o epidemijah bolezni, ki se prenašajo s hrano in vodo. Število nujnih proizvodov v sistemu EPIS-FWD se je s 53 v letu 2017 povzpelo na 77 v letu 2018, kar je majhno, vendar omembe vredno povečanje. Bakterija *Listeria monocytogenes* je povzročila posebej resen izbruh z več smrtnimi izidi. Za nadaljnjo preiskavo tega izbruha sta center ECDC in agencija EFSA združila moči in poskrbela za določanje genomskega zaporedja povzročitelja bolezni. Rezultati so potrdili, da je bila verjetni vir izbruha določena serija zamrznjene zelenjave.

Kot rezultat drugega skupnega projekta sta objavila dve obsežni poročili: prvo o trendih in virih zoonoz, povzročiteljih zoonoz in izbruhih bolezni, ki se prenašajo s hrano (podatki za leto 2017), ter drugo o protimikrobni odpornosti zoonotskih in indikatorskih bakterij, pridobljenih iz ljudi, živali in hrane (podatki za leto 2016).

Center ECDC je udeležence iz šestih držav povabil na pripravljajno delavnico o večdržavne incidente v zvezi z varnostjo živil in javnim zdravjem. Center izvaja tudi program izmenjave strokovnjakov za bolezni, ki se prenašajo s hrano in vodo.

Na tehnološkem področju je oral ledino z izvedbo prve analize na podlagi podatkov, pridobljenih iz zbirke podatkov TESSy za molekularno tipizacijo.

Center ECDC je financiral več zunanjih ocenjevanj kakovosti (EQA). S temi ocenjevanji preverjajo učinkovitost laboratorijev po vsej Evropi tako, da jim predložijo identične vzorce. Nato primerjajo pravilnost rezultatov. Vsak laboratorij prejme pregled rezultatov s podrobnostmi o učinkovitosti. Zunanja ocenjevanja kakovosti so se izkazala za ključno orodje za izboljšanje učinkovitosti laboratorijev. V letu 2018 je center ECDC organiziral zunanja ocenjevanja kakovosti za *Listerijo*, *salmonelo*, *kampilobakter* in *STEC*. Poleg tega je organiziral preskus strokovnosti s sestavljanjem celotnega genoma bakterije *Listeria monocytogenes*.

Zgoraj levo: Listeria monocytogenes na agarju Columbia s konjsko krvjo in dr. Joseph Lister (1827–1912), po katerem je poimenovana

Spodaj desno: Odčitki zaporedja DNK

Brighton Pride, 2018: Ne smemo in ne bomo okužili drugih.

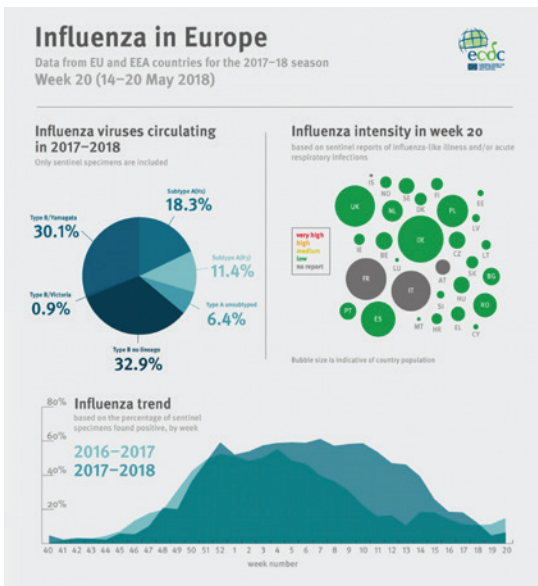

Preprečevanje okužb z virusom HIV: profilaksa pred izpostavljenostjo

Virus HIV, spolno prenosljive okužbe in virusni hepatitis (program HASH). Tretji cilj Združenih narodov za trajnostni razvoj je osredotočen na zdravje in dobro počutje: „Skrb za zdravo življenje in spodbujanje splošnega dobrega počutja v vseh življenjskih obdobjih.“ Spremljanje napredka pri doseganju tega cilja na področju virusa HIV/aida je lahko zastrašujoča naloga. Na srečanju mreže za spremljanje virusa HIV leta 2018 sta center ECDC in SZO ob pomembnem sodelovanju Skupnega programa Združenih narodov za boj proti aidsu (UNAIDS) želela strokovnjakom za bolezni podrobneje pojasniti vprašanje, kako lahko objektivno merimo napredek pri doseganju tretjega cilja trajnostnega razvoja. Podobno delo smo opravili v zvezi z Dublinsko deklaracijo (ki določa velikopotezen program boja proti okužbi z virusom HIV/aidsom); pregledali smo spremljanje odzivanja na virus HIV in ga uskladili s cilji trajnostnega razvoja.

V okviru programa smo tudi:

- predstavili svoje orodje za natančno modeliranje ocen v zvezi z virusom HIV;
- naredili pilotni projekt za nov sistem spremljanja odpornosti proti zdravilom za okužbo z virusom HIV v devetih državah EU;
- skupaj s Skupnim programom Združenih narodov za boj proti aidsu organizirali strokovni sestanek o izvajanju profilakse pred izpostavljenostjo;
- objavili združene smernice za testiranje okužb z virusom HIV, hepatitisom B in hepatitisom C;
- uvedli prvo interaktivno spletno zbirko podatkov iz študij razširjenosti hepatitisa B in hepatitisa C; in
- pripravili pilotni projekt za nov protokol raziskovanja serološke razširjenosti za hepatitis C, namenjen ocenjevanju dejanskega bremena bolezni v treh državah.

Cepivo za vsako sezono

Gripa in druge virusne okužbe dihal (program IRV). Zaradi kroženja različnih sevov virusa gripe se moramo vsako leto ponovno cepiti proti gripi. Cepivo, ki ščiti pred sevi, razširjenimi med preteklo sezono gripe, ne omogoča imunosti proti letošnjemu novemu sevu. Čeprav se univerzalno cepivo, ki ščiti pred sezonsko gripo več let, zdi mogoče, bomo nanj morda čakali še leta. Do tedaj je cepljenje z najnovejšim cepivom proti gripi najboljše, kar lahko storimo za zaščito sebe in drugih.

Bolezni dihal, povezane s sezonsko gripo, v Evropski regiji SZO vsako leto povzročijo približno 40 000 smrtnih žrtev. Kljub tej dramatični številki se za cepljenje odloči majhen delež populacije. Več kot 75 % smrtnih primerov je med starejšimi od 65 let, vendar je cepljenje tudi pri tej ogroženi populaciji redko. V približno pol državah v Evropski regiji SZO se cepi manj kot eden od treh starostnikov. Celotno med zdravstvenimi delavci je stopnja cepljenja precej nižja od 50 %.

Center ECDC in Regionalni urad SZO za Evropo med vsako sezono tedensko objavljata podatke o stanju na področju gripe. Objavljeni podatki jasno podpirajo obsežno delo centra ECDC na tem področju: gripa ostaja velika grožnja javnemu zdravju, zato je vigilanca ključna.

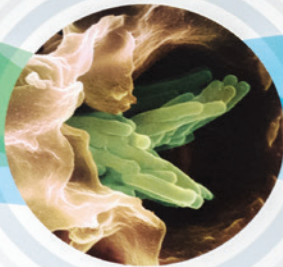
Še en pomemben vidik tega programa je ptičja gripa. Kot v preteklih letih sta center ECDC in agencija EFSA objavljala četrtletna skupna poročila o oceni stanja na področju ptičje gripe. Center je objavil poročilo o politikah cepljenja proti gripi in precepljenosti, ki je ponovno potrdilo, da je precepljenost evropskih starostnikov prenizka. V drugem poročilu je v okviru

programa ocenil, da se je učinkovitost cepiva med letoma 2015 in 2018 gibala okoli 40 %.

Opravil je pregled nacionalnih načrtov pripravljenosti za pandemijo, opozoril na pomanjkljivosti in predlagal popravljalne ukrepe. Rednemu spremljanju stanja gripe sta bili dodani spremljanje hudih potekov bolezni in spremljanje na genomski podlagi, ki pomenita bistveno izboljšanje kakovosti spremljanja. Sistema spremljanja za gripo in SARS sta bila ocenjena, ocenjen pa je bil tudi sam program za gripo in druge virusne okužbe dihal v smislu kakovosti rezultatov in učinkovitosti.

Center ECDC je pripravil mnenje o nefarmaceutskih ukrepih med pandemijo; v dokumentu je bilo ugotovljeno, da večina ukrepov izkazuje zgolj omejene dokaze o učinkovitosti.

*Zgoraj: Cepljenje proti gripi. Kratek vbod ... in je že konec
Spodaj levo: Tedenska infografika o stanju gripe
Spodaj desno: „Ubije ptičjo gripo?“ Ko bi vsaj bilo tako lahko.*

Tuberculosis surveillance and monitoring in Europe

2018

2016 data

ERS EUROPEAN
RESPIRATORY
SOCIETY

every breath counts

EUROPEAN CENTRE FOR
DISEASE PREVENTION
AND CONTROL

European Union Standards for Tuberculosis Care

2017 update

Ali lahko izkoreninimo latentno tuberkulozo?

Tuberkuloza (program za tuberkulozo). Latentna okužba s tuberkulozo prizadene vsakega sedmega posameznika v Evropski regiji SZO. Desetina okuženih ljudi v času življenja zboli za aktivno obliko tuberkuloze. Dokument s smernicami, ki ga je center pripravil za programsko obvladovanje latentne tuberkuloze, zapolnjuje kritično vrzel v evropskih prizadevanjih za njeno preprečevanje.

Izčrpana slika epidemioloških razmer v zvezi s tuberkulozo je na voljo v letnem poročilu o *spremljanju in nadzoru tuberkuloze v Evropi* za leto 2018. Poročilo, ki je skupen projekt centra ECDC in Regionalnega urada SZO za Evropo, je bilo objavljeno pred svetovnim dnevom tuberkuloze, 24. marca 2018.

Center ECDC je kot del triletnega projekta z izmenjevalnimi obiski in tečaji za usposabljanje podprl pet držav, v katerih je tuberkuloza zelo prisotna (Bolgarijo, Estonijo, Latvijo, Litvo in Romunijo). V letu 2019 se bo projekt nadaljeval in razširil, tako da bo obravnaval potrebe, povezane s tuberkulozo, v dodatnih državah članicah. Na dejanske potrebe v državah članicah so osredotočeni tudi posodobljeni *standardi Evropske unije za obravnavo tuberkuloze*, ki so bili objavljeni leta 2018 in prevedeni v vse uradne jezike EU.

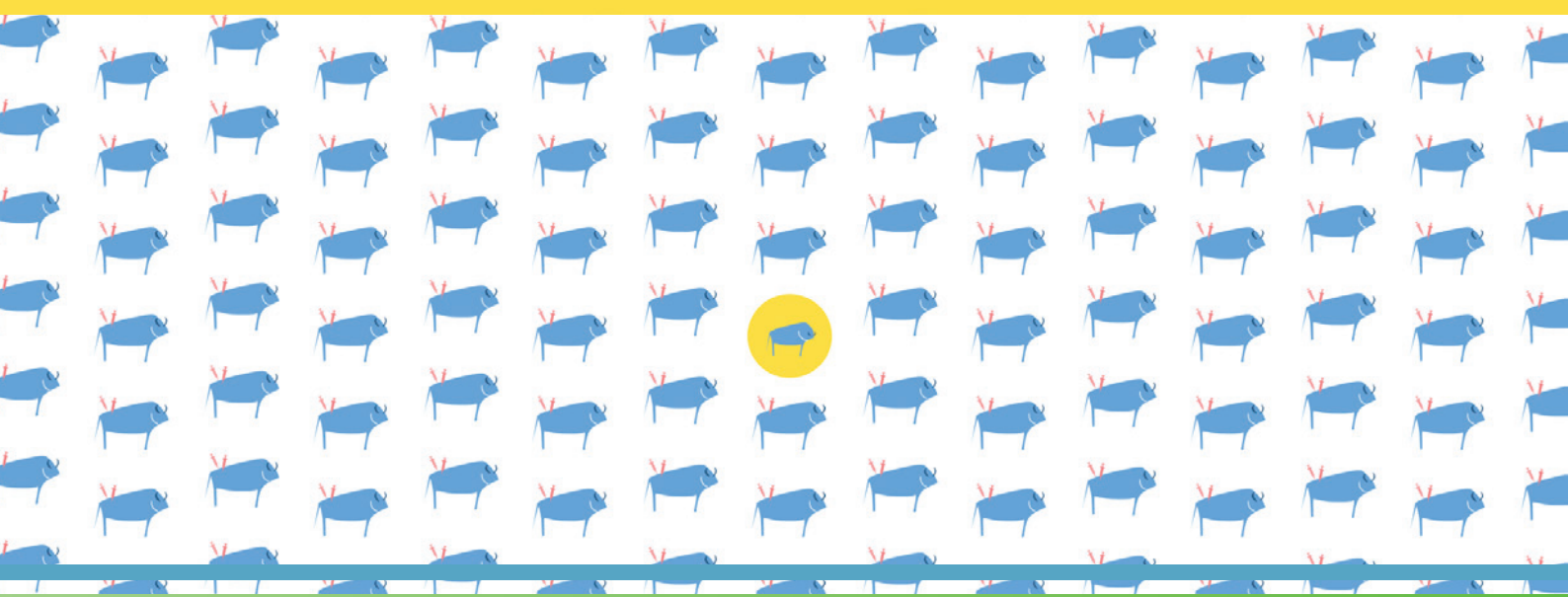
Center ECDC je aprila sprožil projekt zbiranja dokazov za določanje genomskega zaporedja za tuberkulozo. Projekt je še en primer naraščajoče uporabe določanja genomskega zaporedja pri diagnosticiranju in spremljanju bolezni.

Levo: Nova oblika poročila o tuberkulozi, skupnega projekta centra ECDC in Regionalnega urada SZO za Evropo
Desno: „Vsak dih šteje“: posodobljeni standardi Evropske unije za obravnavo tuberkuloze. Center ECDC je dokument objavil v vseh jezikih EU/EGP.

The last week of April is European Immunisation Week

Find out more at www.ecdc.europa.eu

Največja zgodba o uspehu doslej

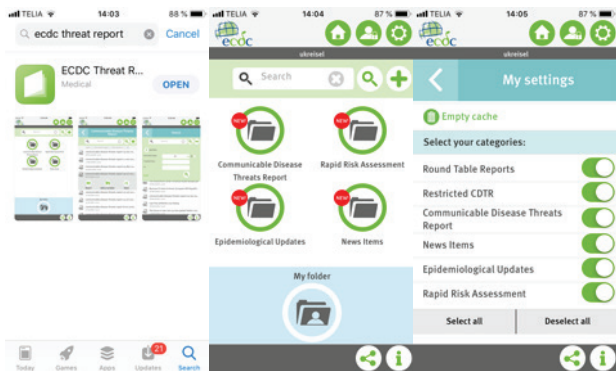
Bolezni, ki jih je mogoče preprečiti s cepljenjem (program VPD). Cepiva so eden največjih dosežkov za izboljšanje javnega zdravja. Bistveno so zmanjšala breme nalezljivih bolezni, zato upravičeno upamo, da bo s cepljenjem kmalu mogoče preprečevati še več bolezni. Žal pa so številna cepiva postala žrtev lastnega uspeha. Ker so nekatere bolezni, ki jih je mogoče preprečiti s cepljenjem, upadle ali celo izginile, nekateri mislijo, da izpustitev pozitivnega odmerka – ali cepljenja v celoti – ne bo imela negativnih posledic. Številni izbruhi ošpic v letu 2018 so jasno pokazali, da gre za zmotno prepričanje. S hitrimi ocenami tveganja ob izbruhih ošpic in z mesečnimi posodobitvami poročil o spremljanju ošpic in rdečk center ECDC aktivno podpira cilj SZO – odpraviti ošpice.

V letu 2018 je program VPD zagotovil tehnične dokaze in znanstveni prispevek k Priporočilu Sveta o cepljenju, ki je bilo predstavljeno aprila in sprejeto decembra. Center ECDC je vzpostavil sodelovalni proces za podporo t. i. NITAGS, nacionalnim tehničnim svetovalnim skupinam za imunizacijo, s ciljem okrepiti znanstveno sodelovanje in izmenjavo po Evropi.

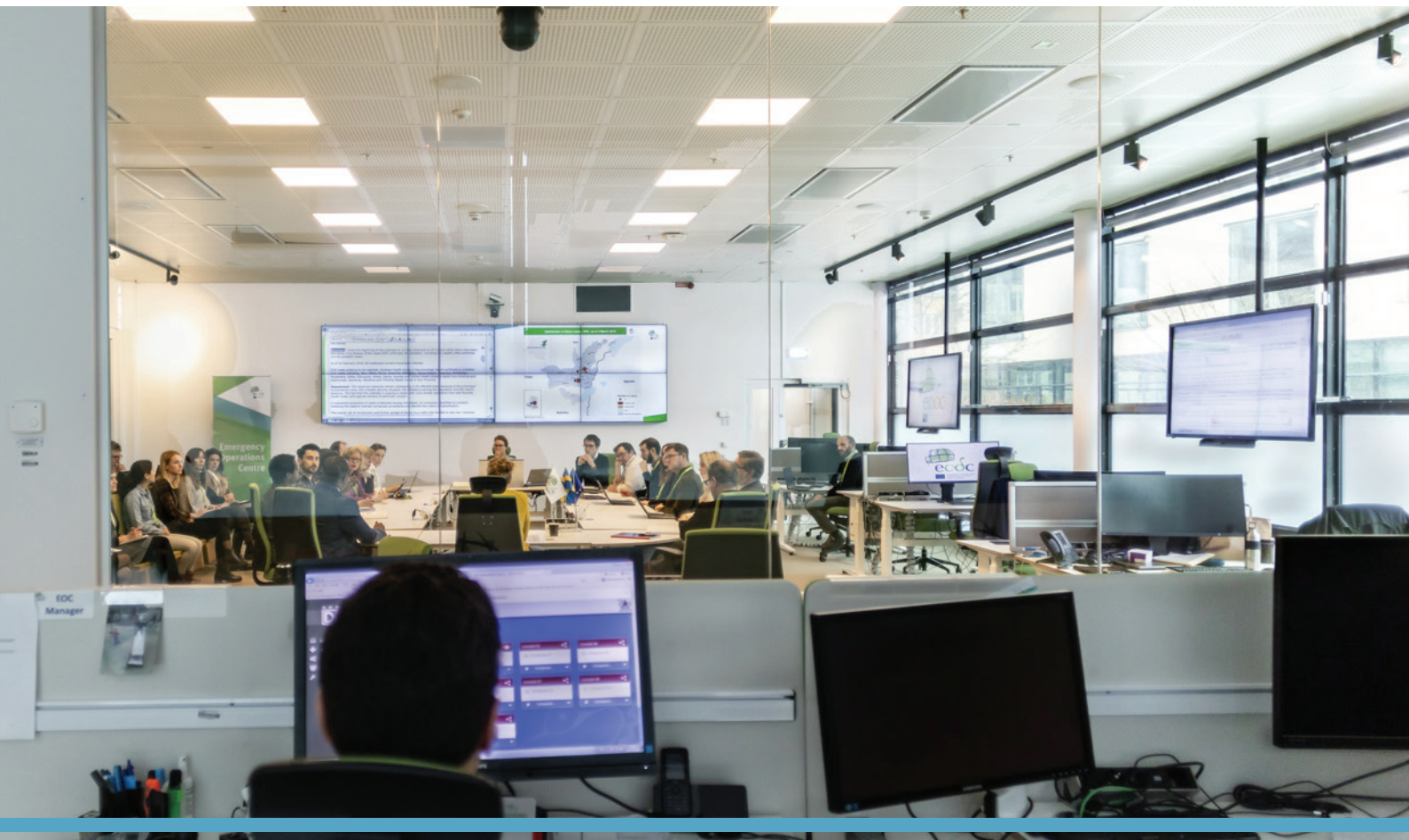
Na bolj praktični ravni je objavil priročnik za načrtovanje in izvajanje informacijskih sistemov za imunizacijo ter natančno prilagodil svoj sistem za spremljanje oslovskega kašlja in invazivne pnevmokokne bolezni. Načrtovalnik cepljenja za EU je še naprej ena najbolj obiskanih funkcij na njegovem spletišču.

*Zgoraj levo: Spodbujanje evropskega tedna imunizacije
Spodaj levo: Vizualni prikaz precepljenosti
Desno: Tvit z videoposnetkom*

Levo: Posnetki zaslona mobilne aplikacije ECDC Threat Report (Poročilo o ogroženosti)
Spodaj: Novi center za nujno pomoč ECDC

Pristop do javnega zdravja v Evropi, ki temelji na dejstvih

Spremljanje bolezni

Velika količina epidemioloških podatkov, ki jih dobivamo od partnerjev, zahteva izjemno zanesljivo informacijsko infrastrukturo. Center je za lažjo obdelavo naraščajoče količine podatkov o boleznih in držanje koraka s tehnološkim razvojem v letu 2018 začel projekt prenove svojih sistemov za spremljanje.

Center ECDC je nadaljeval projekt EPHESUS. EPHESUS, ki je namenjen *ocenjevanju sistemov spremljanja javnega zdravja v Evropski uniji/Evropskem gospodarskem prostoru*, ocenjuje 52 sistemov za spremljanje bolezni v 30 državah. Projekt poleg standardnega spremljanja zajema tudi laboratorijske storitve, ki jih financira center ECDC, rutinsko molekularno/geometrijsko tipizacijo in spremljanje dogodkov v zvezi z nalezljivimi boleznimi.

Leta 2018 je spletni atlas spremljanja nalezljivih bolezni vključeval podatke o 56 boleznih in povezanih temah. Uporabniki lahko izbirajo med posameznimi nabori podatkov in si ustvarijo prilagojene zemljevide bolezni. V letu 2018 so bili dodani podatki o porabi protimikrobnih učinkovin, ki jasno (in v zelo pregledni obliki) kažejo pomembnost preudarne uporabe antibiotikov.

Strokovnjaki centra ECDC so pomagali pri pripravi izvedbenega akta k Sklepu št. 1082/2013/EU o čezmejnih grožnjah za zdravje z zagotovitvijo različnih

opredelitev primerov za bolezni, kot so lymfska nevroborelijoza, denga, čikenganja in zika.

Sekvenciranje celotnega genoma (WGS) hitro spremeni način spremljanja bolezni in zbiranja podatkov. Leta 2018 je center dosegel sporazum z državami članicami o načinu analiziranja, izmenjave in shranjevanja podatkov o patogenih sekvenciranja celotnega genoma po vsej Evropi.

Obveščanje o epidemijah

V letu 2018 je obveščanje o epidemijah razkrilo 377 bolezenskih dogodkov. „Dogodek“ je lahko velik izbruh, npr. ebola v zahodni Afriki, ali sorazmerno majhen skupek primerov legionarske bolezni na križarki v Evropi. Številnih izbruhov v Evropi nikakor ne bi bilo mogoče zaznati brez novih pristopov: S pomočjo družbenih omrežij in tehnologij za črpanje podatkov iz množic lahko center odkrije kazalnike izbruha, ki bi drugače ostali neopaženi. Podobno pristopamo tudi k spremljanju množičnih dogodkov.

Poročila o spremljanju so objavljena na našem spletišču, čeprav si vse več uporabnikov namesti tudi aplikacijo Threat Report za mobilne naprave; od začetka uporabe aplikacije so si uporabniki naložili že več kot 25 000 dokumentov.

Zgoraj: Posnetek notranjosti nove stavbe centra ECDC
Spodaj levo: Sestanek svetovalnega foruma centra ECDC
Spodaj desno: Nova stavba ponuja prostor za formalne in neformalne sestanke

Pripravljenost

Pripravljenost je temelj javnega zdravja. Center ECDC pomaga državam članicam EU vzpostavljati in prilagajati mehanizme za preprečevanje groženj za javno zdravje, odzivanje nanje in okrevanje, s čimer pomaga ščititi javno zdravje v Evropi na področju nalezljivih bolezni.

Leta 2018 je ena od njegovih skupin strokovnjakov pomagala Romuniji razviti nacionalni načrt pripravljenosti na nujne javnozdravstvene dogodke. Poleg tega je center zagotovil Evropski komisiji tehnično podporo pri številnih nalogah, povezanih z izvajanjem člena 4 Sklepa št. 1082/2013/EU o resnih čezmejnih grožnjah za zdravje.

Pripravljenost na praktični ravni je center dokazal z izdajo orodja HEPESA za samoocenjevanje pripravljenosti na nujne zdravstvene dogodke, ki državam omogoča preverjanje „pripravljenosti na izredne razmere“.

Druge dejavnosti so vključevale poročilo o pripravljenosti skupnosti, tečaj za ozaveščanje o biološkem tveganju in enodnevno simulacijsko vajo. Center je objavil tudi dokument s smernicami, kako sestaviti priporočila za dobro prakso na podlagi vaj, pregledov in ocen.

Odzivanje

Ocene tveganja so precej odvisne od kakovosti podatkov o boleznih, ki jih prejmejo center in strokovnjaki, ki jih analizirajo.

Zato center za zagotavljanje kakovosti v pripravo hitrih ocen tveganja vključi strokovnjake za nalezljive bolezni iz prizadetih držav članic. Vključitev zunanjih strokovnjakov je bila nekoč precej zapleten postopek, vendar je centru po poglobljenem pregledu uspelo poenostaviti postopke v zvezi z zunanjimi strokovnjaki za bolezni iz držav članic. Posodobljeni

postopek se je že uporabil pri večjem deležu 35 hitrih ocen tveganja in 16 posodobitev epidemioloških podatkov, pripravljenih v letu 2018.

Na tehnološkem področju je center ECDC septembra 2018 izdal prenovljeno in močno izboljšano različico sistema EWRS (sistema zgodnjega obveščanja in odzivanja).

Terenski posegi zunaj Evrope se izvedejo, če to zahtevajo razmere. V letu 2018 je eden njegovih strokovnjakov opravil odzivno poslanstvo v Demokratični republiki Kongo, da bi podprl ukrepe spremljanja, ki jih je usklajeval Generalni direktorat za evropsko civilno zaščito in operacije humanitarne pomoči.

Znanstveno svetovanje

Znanstveno svetovanje zajema vsa področja javnega zdravja. Skladno s politiko prostega dostopa centra ECDC so rezultati raziskav brezplačno dostopni na njegovem spletišču.

Leta 2018 je center od Evropske komisije in Evropskega parlamenta prejel 31 zahtevkov za nasvet. Na spletišču centra ECDC je bilo objavljenih več kot dvesto znanstvenih dokumentov, vključno s petimi obsežnimi dokumenti s smernicami za javno zdravje; dodatnih 86 znanstvenih člankov, ki so jih napisali znanstveniki centra, je bilo objavljenih v strokovno pregledanih revijah, kot je *Eurosurveillance*.

Eurosurveillance, znanstvena revija centra ECDC, je bila uvrščena na peto mesto med revijami o nalezljivih boleznih in je leta 2018 dosegla faktor vpliva 7,1.

Novembra je ESCAIDE, vodilna znanstvena konferenca centra ECDC, privabila 600 udeležencev iz 50 držav.

Mikrobiologija

Mikrobiologija je eno od področij, ki so bila v letu 2018 deležna velike pozornosti, zlasti zaradi hitrega napredka pri sekvenciranju DNK, ki znanstvenikom omogoča primerjavo zaporedja patogenov in odkrivanje izbruhov, povezanih z istim virom. Posledično je center ECDC popravil načrt za molekularno tipizacijo; zdaj je v ospredju raziskovanje, kakšen vpliv bo imela molekularna tipizacija na spremljanje bolezni v Evropi.

Molekularna tipizacija ustvarja ogromne količine podatkov in zahteva visoko raven računalniške moči. Mikrobiologi centra ECDC so predlagali skupno evropsko platformo za upravljanje in analizo podatkov, pridobljenih s sekvenciranjem. Ko bo platforma uvedena, bo to pomenilo spremembo paradigme spremljanja bolezni, zlasti kar zadeva preiskave izbruhov v več evropskih državah.

Še eno področje, ki se mu posveča naša skupina mikrobiologov, je zmogljivost laboratorijev in kontrola kakovosti. Center ECDC redno ocenjuje kakovost laboratorijev po vsej Evropi s tako imenovanimi zunanjimi ocenjevanji kakovosti. Metodologija EULabCap ponuja natančno prilagojen nabor orodij za ocenjevanje kakovosti in učinkovitosti laboratorijev. V zadnjem poročilu EULabCap je kazalnik uspešnosti dosegel spodbudne 7,5 točke od 10, kar kaže na „ustrezno do visoko raven zmogljivosti“, pa tudi na zmanjšanje meddržavnih razlik v zmogljivosti.

Vse dejavnosti na tem področju temeljijo na *strategiji centra ECDC za zunanje ocenjevanje kakovosti javnozdravstvenih mikrobioloških laboratorijev*. Zaradi hitrega razvoja na področju se ta strategija nenehno posodablja. Njena najnovejša različica je bila objavljena junija 2018.

Levo: CTTGACCACC ... odčitek zaporedja DNK

Povezovanje z evropsko javnozdravstveno skupnostjo

Usposabljanje na področju javnega zdravja

Program štipendiranja centra ECDC pripravlja terenske epidemiologe (EPIET) in mikrobiologe (EUPHEM) za posege pri čezmejnih izbruhih in drugih grožnjah javnemu zdravju. Ta program povezuje številne evropske javne zdravstvene organizacije na profesionalni in pogosto tudi osebni ravni.

V letu 2018 je v programu diplomiralo 37 štipendistov, dodatnih 434 udeležencev pa je opravilo tečaje v okviru dejavnosti stalnega strokovnega razvoja, ki jih organizira center. Nekateri tečaji zahtevajo fizično navzočnost, tečaji, ki jih organizira Virtualna akademija (EVA), pa se lahko opravljajo po spletu. V letu 2018 so bili objavljeni štirje novi spletni tečaji, medtem ko so bili drugi posodobljeni.

Program usposabljanja je osredotočen zlasti na tečaje in seminarje centra ECDC, čeprav ta spremlja tudi izobraževalne dejavnosti v evropskem sektorju javnega zdravja: raziskava, izvedena med člani združenja ASPHER (Association of Schools of Public Health in the European Region), je pokazala, da ponudba na področju preprečevanja in nadzora nalezljivih boleznih postaja vse bolj izčrpna.

*Zgoraj levo: Dame Sally Claire Davies, vodja zdravstvene službe za Anglijo, na konferenci ESCAIDE 2018 v Valletti na Malti
Spodaj levo: Razprava o najnovejših podatkih o hepatitisu B*

Mednarodni odnosi in podpora državam.

Center ECDC vzdržuje široko strokovno mrežo. Odnosi med Regionalnim uradom SZO za Evropo in centrom ECDC so že od nekdaj močni. V letu 2018 se je partnerstvo razširilo na vse skupne izdelke centra ECDC in SZO Evropa (poročila, sporočila za javnost in predstavitve). Leta 2018 je center ECDC gostil uradne obiske kitajskega in afriških centrov za nadzor in preprečevanje boleznih.

Predpristopne države so še eno področje, na katerega so osredotočene dejavnosti. Ko je center ECDC uporabil prilagojeno metodologijo EULabCap za preverjanje zmogljivosti, so rezultati pokazali jasno potrebo po dodatnih laboratorijskih zmogljivostih v tej skupini držav.

Tako je bistveno prispeval k oblikovanju akcijskega načrta za Ukrajino, državo evropskega sosledstva. Pomagal je tudi Severni Makedoniji pri razvoju državnega načrta za nadaljnje ukrepe na podlagi ocenjevanj, opravljenih v letih 2015 in 2016.

Mehanizem centra ECDC za podporo državam je organiziral tečaje usposabljanja za sprejetje cepjenja, nadzor okužb in varnost bolnikov ter podprl pripravo nacionalnih načrtov pripravljenosti. Na zahtevo Evropske komisije je center ocenil sisteme za spremljanje nalezljivih boleznih na Kosovu*.

** To poimenovanje ne posega v stališča glede statusa ter je skladno z RVSZN 1244 in mnenjem Meddržavnega sodišča o Deklaraciji o neodvisnosti Kosova.*

Obveščanje o javnozdravstvenih zadevah

Številne naše komunikacijske dejavnosti so namenjene evropski javnozdravstveni skupnosti, zlasti strokovnjakom za javno zdravje, znanstvenikom in novinarjem. Leta 2018 je center za to ciljno skupino izdal 214 publikacij – dobro uravnoreženo mešanico poročil o poglobljenih raziskavah in hitrih ocen tveganja/presoje dokazov. Center upravlja tudi več računov na Twitterju z naraščajočim številom sledilcev (19-odstotno povečanje v letu 2018), od katerih številni niso člani javnozdravstvene skupnosti.

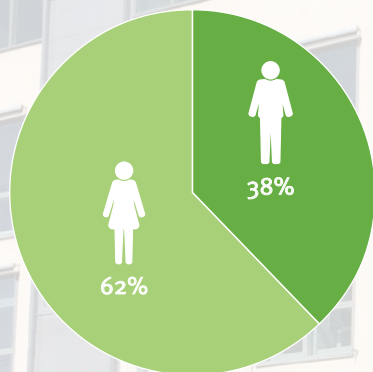
Vse leto 2018 so protimikrobna odpornost, zahodnonilska vročica, ošpice in ebola še naprej vzbujale veliko zanimanja, kar se je odražalo v številnih naših publikacijah. Zdravstvene kampanje centra ECDC, namenjene širši javnosti, so bile osredotočene na dneve ozaveščanja javnosti: center je pripravil informativno gradivo za evropski dan ozaveščanja o antibiotikih, svetovni dan tuberkuloze, evropski teden imunizacije in svetovni dan boja proti aidsu.

*Levo: Knjižnica centra ECDC poleg redne zbirke hrani tudi celoten arhiv njegovih poročil
Desno: Medsektorsko srečanje pred svetovnim dnevom hepatitisa*

Center ECDC v številkah

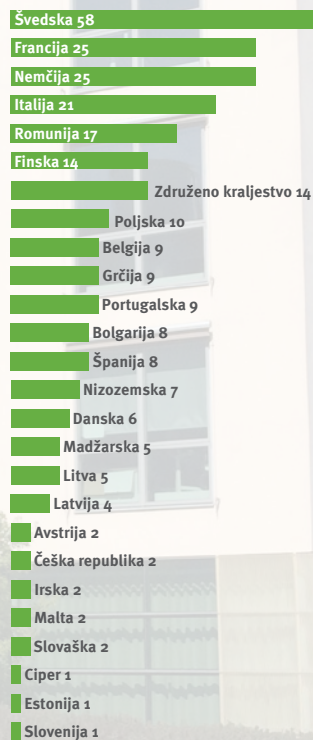
Uravnotežena zastopnost spolov v centru ECDC

Proračun za leto 2018

Uslužbenci centra ECDC po matični državi

Center ECDC je imel na dan 31. decembra 2018 skupaj 267 statutarnih uslužbencev.

**Evropski center za preprečevanje
in obvladovanje bolezni (ECDC)**

Gustav III:s Boulevard 40
169 73 Solna, Švedska

Tel.: +46 (0)8 58 60 10 00
Telefaks: +46 (0)8 58 60 10 01
www.ecdc.europa.eu

Agencija Evropske unije
www.europa.eu

Naročite se na naše publikacije:
www.ecdc.europa.eu/en/publications

Pišite nam na e-naslov:
publications@ecdc.europa.eu

 Sledite nam na Twitterju:
[@ECDC_EU](https://twitter.com/ECDC_EU)

 Všečkajte našo stran na Facebooku:
www.facebook.com/ECDC.EU

Publications Office